

AGDER ENERGI NETT AS
Postboks 794 Stoa
4809 ARENDAL

Vår dato: 04.03.2022
Vår ref.: 202004052-53
Deres ref.:

Bakgrunn for vedtak om endring av MTA og samtykke til ekspropriasjon

Riving av 110 kV ledning Bjelland-Kulia

Lindesnes, Vennesla og Kristiansand kommuner, Agder fylke

Tiltakshaver	Agder Energi Nett AS
Referanser	202120148 og 202004052
Dato	04.03.2022
Ansvarlige	Kristian Markegård Anne Johanne Kråkenes
Saksbehandler	Vebjørn Schiager
Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.	

Innholdsfortegnelse

1	Søknadene	4
1.1	Bakgrunn for søknadene	4
1.2	Endret MTA.....	4
1.3	Søknad om ekspropriasjon	5
2	NVEs behandling av søknadene.....	7
2.1	Høring av endret MTA og søknad om ekspropriasjon	7
2.2	Innkommne merknader	7
	Advokatfirmaet Wigemyr og Co (AWC) i brev av 14.02.2022	7
	Agder fylkeskommune i brev av 11.02.2022	8
	Odd Rolf Roland i brev av 14.02.2022	9
	AENs tilbakemelding til kommentarer til ekspropriasjonssøknad i brev av 17.02.2022	9
	AENs tilbakemelding til kommentarer til endring av MTA 18.02.2022.....	10
3	NVEs vurdering av søknad om endret MTA	12
3.1	Søknad om å ta i bruk nye veier og riggplasser	12
3.2	Søknad om fundamenter	12
3.3	Naturmangfoldloven	13
4	NVEs vurdering av søknad om ekspropriasjon.....	13
4.1	Hjemmel	13
4.2	Omfang av ekspropriasjon	13
4.3	Interesseavveining.....	14
4.4	NVEs samtykke til ekspropriasjon	14
4.5	Forhåndstiltredelse	15
	Vedlegg A - Oversikt over lovverk og behandlingsprosess	16

1 Søknadene

1.1 Bakgrunn for søknadene

NVE gav den 16.03.2020 Agder Energi Nett AS (AEN) tillatelse til å bygge ny 132 kV luftledning mellom Kulia-Kristiansand i Kristiansand, Lindesnes og Vennesla kommuner, Agder fylke (NVE ref.: 201904745-19). I anleggskonsesjonens punkt 10 «Riving av eksisterende anlegg» står det skrevet at:

Følgende kraftledninger skal fjernes innen to etter idriftsettelse av den 132 kV-kraftledningen Kulia–Kristiansand:

- *Ca. 10,6 km 110 (132) kV ledning mellom Kulia og Hallandsbru transformatorstasjoner*
- *Ca. 35 km 110 (132) kV ledning mellom Bjelland og Kulia transformatorstasjoner. Kraftledningen er en del av dagens ca. 54 km lange L1-ledning mellom Skjerka og Kulia transformatorstasjoner. Det skal lages en plan for rivingen av ledningene. Planen skal forelegges NVE før arbeidene igangsettes, og den kan inngå i miljø-, transport- og anleggsplanen (MTA).*

Samme dato (16.03.2020) som det ble gitt anleggskonsesjon til den nye ledningen mellom Kristiansand og Kulia, gav NVE samtykke til ekspropriasjon for tiltaket (NVE ref. 201904745-20). I brevet gikk det frem at «*Ekspropriasjonstillatelsen faller bort hvis skjønn ikke er begjært innen ett år fra endelig vedtak, jf. ekspropriasjonsloven § 16.*».

Plan for riving av Kulia-Hallandsbru inngikk i Agder Energi Netts (heretter kalt AEN) MTA-plan for bygging av den nye 132 kV-ledningen som ble godkjent av NVE 14.07.2020 (NVE ref.: 202004052-5). Plan for riving av Bjelland-Kulia ble presentert i egen MTA. NVE godkjente MTA for riving av Bjelland-Kulia 02.09.2021 (NVE ref.: 202004052-32). I NVEs godkjenning er det konstatert at «*Vi gjør oppmerksom på at tiltakshaver må sørge for å skaffe seg nødvendige privatrettslige rettigheter før anleggsarbeidene starter.*»

I etterkant av NVEs godkjenning av MTA-planen for riving av ledningen Kulia-Bjelland, har det blitt stilt spørsmål om hvorvidt AEN har de privatrettslige rettighetene de trenger for å kunne gjennomføre rivearbeidet. Enkelte grunneiere har nektet AEN å ta i bruk deres private veier, slik at AEN ikke har fått tilgang til adkomst til luftledningen som skal rives.

I tillegg har AEN sett behov for å ta i bruk nye veier og justerte riggplasser som ikke inngikk i MTA-planen som ble godkjent av NVE 02.09.2021. Derfor har AEN i e-poster av 20.12.2021 søkt om justering av MTA-plan for riving av ledningen Bjelland-Kulia, i tillegg er det søkt om samtykke til ekspropriasjon etter ekspropriasjonsloven for adkomst og rigg/baseplasser for riving av luftledningen.

1.2 Endret MTA

I søknad av 20.12.2021 søker AEN om justering av MTA-planen for riving av 110 kV luftledning mellom Kulia og Bjelland. AEN skriver at de har behov for å ta i bruk flere veier enn det som var vist i opprinnelig MTA-plan. Antall baser/riggplasser er redusert og noen

av dem har justert plassering. AEN skriver at endringene vil forbedre transportmulighetene og enkelte steder redusere terrengskadene.

Det søkes om å ta i bruk 27 nye veier, med total lengde på til sammen omtrent 8 km. Disse er markert med rød strek i oppdaterte MTA kart (vedlegg 1). Antall riggområder er redusert fra 82 til 50, og er vist med blå polygon i samme kart. Veier er nummerert med «ID» og riggplasser med «V».

I hovedsak skal veiene benyttes til å få gravemaskin inn til ledningstraseen, for riving av mastene. I tillegg er det behov for traktor eller lignende til å frakte mastene ut. Det vil også bli benyttet 6-hjulinger. AEN skriver at hvis veiene skal opparbeides og skal de tilbakeføres til opprinnelig stand slik som beskrevet i riveplan.

Base/riggområdene skal benyttes til midlertidig lagring av stolper og annet ledningsmateriell. Det vil bli benyttet avfallscontainere til å frakte avfall til godkjente mottak.

Den 21.01.2022 søkte AEN i tillegg om å få muligheten til å kutte stolper 50 cm under bakkenivå på dyrka mark og 20 cm under bakkenivå i utmark, under forutsetning om at det foreligger avtale med grunneier. De begrunner dette med at det er lite ønskelig å grave store groper på dyrka mark for å ta opp labanker som ofte ligger på 2,5 meters dybde. Et slikt hull skriver de at vil samle opp vann og skape problemer i lang tid for maskinell drift på jordet. I ulendt terreng hvor man ikke kommer til med gravemaskin kan det være vanskelig å få ut hele stolpen, og enkelte steder kan det innebære store terrenginngrep å få gravemaskiner inn til stolpene. Det er bakgrunnen for den ønskede endringen i utmark.

I tidligere godkjent MTA-plan for riving er det lagt til grunn at AEN skal fjerne hele stolpen og låsestein ned til en dybde av 0,7 meter i dyrka mark.

1.3 Søknad om ekspropriasjon

I brev av 20.12.2021 (NVE ref.: 202120148-1), søker AEN om fornyet ekspropriasjonstillatelse for rett til adkomst i forbindelse med drift, vedlikehold, ombygging, fornyelse, sanering, riving og andre nødvendige arbeider, samt base/riggområder til rivning av det som defineres som ledning "L1" mellom Kulia-Skjerka. Det går en luftledning parallelt, «L2», som ikke skal rives. AEN skriver at veiene som er nødvendig for tilgang til «L2», er de samme som er nødvendig for å rive ledning «L1». Derfor søker AEN samtidig om stettevarig rett til å benytte veiene for adkomst til linje «L2».

Søknaden knytter seg til konsesjonen av 16.03.2020, hvor riving av 35 km ledning mellom mellom Kulia og Bjelland inngår som punkt 10 i anleggskonsesjonen. Samme dag ble det gitt ekspropriasjonstillatelse for tiltaket. Det ble imidlertid ikke begjært skjønn innen ett-års fristen, da AEN ifølge dem selv ikke hadde noen indikasjoner på utfordring tilknyttet rettighetene for adkomst til å rive dagens luftledning. De presiserer i søknaden at det ikke søkes for ekspropriasjon til noe annet enn det opprinnelige ekspropriasjonsvedtaket.

Videre skriver AEN at det umiddelbart etter et eventuelt vedtak om ekspropriasjon vil bli søkt om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25, første ledd og begjært skjønn. Ved

eventuell klage ber de om at denne ikke gir oppsettende virkning, jf. oreigningslova § 5 annet ledd.

Rettighetene gjelder eiendommene som fremgår i vedlegg 1 av ekspropriasjonssøknaden. AEN orienterer om at de har påbegynt forhandlingsprosessen med grunneierne som er berørt.

Bakgrunnen for ekspropriasjonssøknaden er at det har oppstått uklarheter om hvorvidt AEN har de nødvendige rettigheter til å gjennomføre arbeidet knyttet til kraftledningene mellom Kulia og Bjelland. Ledningene er fra hhv. 1931 og 1942, og det har blitt bygget nye veier siden ledningen ble bygget som AEN ønsker tilgang til. AEN skriver at dette i prinsippet betyr at rettigheter som ble ervervet i 1931- og 1941 vil bli ervervet på nytt.

AEN skriver at de over lengre tid har prøvd å komme til enighet med grunneiere, men at de ikke har oppnådd ønsket resultat med alle. Arbeidet med å starte rivingen er påbegynt, og at de er avhengige av rettigheter raskt for å fortsette dette arbeidet. AEN er forpliktet til å rive ledningen etter energilovforskriften § 3-5 d) fjerde ledd.

AEN har ikke kunnet akseptere erstatningskravet fra flere av de berørte grunneierne som følge av krav til en nøytral og ikke-diskriminerende opptreden. AEN mener dette følger av NEM-forskriften § 4-14 første ledd.

Ledning L1 er frakoblet, men den må likevel behandles som om den er strømførende siden den går parallelt med ledning L2 som er i drift, og at det magnetiske feltet kan føre til at det induseres spenning og dermed strøm til ledning L1. En ledning som ikke er strømførende, er mer utsatt for ising. Masten til ledning L1 er til dels i dårlig forfatning, og ved ising er derfor faren stor for at mastene ikke vil tåle belastningen og havarere. Dette kan føre til farlige situasjoner. Siden ledningen ikke er koblet på nettet, vil ikke disse hendelsene registreres automatisk og være vanskeligere å oppdage.

AEN presiserer at de søker om ekspropriasjon til adkomstrettigheter samt base- og riggområder. Alle rettighetene er vist på «Bilag 13» til søknaden (NVE ref.: 202120148-1).

De oransje strekene i «Bilag 13» er traktorveier/terrengveier, mens de svarte strekene er private veier og skogsbilveier, som AEN søker om tillatelse til å erverve stettevarig bruksrett til. Base/riggområder er markert i blått og nummeret med "V".

De presiserer at rettighetene som må erverves for å rive ledning L1 er de samme som er nødvendige for å drifte og vedlikeholde ledning L2.

AEN anmoder NVE om at dette blir tatt inn i NVEs vedtak:

«NVE samtykker med hjemmel i oreigningsloven § 2 første ledd nr. 19 i at Agder Energi Nett AS eksproprierer stedsevarig rett til bruk av veiene samt tidsbegrensede rettigheter for base/riggområder (riving av L1) som er inntegnet i vedlagte kart [bilag 12 i denne søknaden] for drift, vedlikehold, ombygging, fornyelse, sanering, riving og andre nødvendige arbeider knyttet til linje 1 og linje 2, slik disse er inntegnet i vedlagte kart [bilag 12 i denne søknaden]. Agder Energi Nett AS har rett til å utbedre/oppgradere veiene, herunder foreta mindre utvidelser av veienes bredde, dersom Agder Energi Nett AS finner dette nødvendig.»

2 NVEs behandling av søknadene

2.1 Høring av endret MTA og søknad om ekspropriasjon

Søknad om endret MTA og søknad om ekspropriasjon ble sendt på høring 03.01.2022. Fristen for å komme med høringsuttalelse til søknaden ble satt 14.02.2022. Den offentlige høringen av søknadene ble kunngjort i Fædrelandsvennen, Lindesnes Avis og Vennesla Tidene.

Søknaden ble sendt på høring til Agder fylkeskommune, Kristiansand kommune, Lindesnes kommune, Statsforvalteren i Agder og Vennesla kommune. NVE ba AEN orientere berørte grunneiere om høringen, og sende kopi av orienteringen til NVE. NVE mottok kopi av orienteringen den 06.01.2022.

2.2 Innkommne merknader

NVE mottok totalt tre høringsuttalelser til søknadene. Uttalelsene er sammenfattet under. AEN kommenterte uttalelsene i brev av 17.02.2022 og 18.02.2022, og deres uttalelser er sammenfattet til slutt i dette kapittelet.

Advokatfirmaet Wigemyr og Co (AWC) i brev av 14.02.2022

AWC representerer 36 grunneiere på strekningen som skal rives. Søknaden av 20.12.2021 omfatter krav om ekspropriasjon til å rive ledning «L1», men også evigvarende rettigheter til bruk av veier og bygging av nye veier til ledning «L2».

AWC skriver at i avtaleutkastet som har gått til grunneierne er det ikke spesifisert hvilken ledning rettighetene gjelder for, og at avtaleutkastet i realiteten gir en inblancorett til bruk av veier uten at det knytter seg til en spesiell konsesjon.

AWC skriver videre at grunneierne er positive til at ledning «L1» rives, men er kritiske til måten AEN har gått frem. De viser til NVEs vedtak av 02.09.2021, hvor det er presisert at «Vi gjør oppmerksom på at tiltakshaver må sørge for å skaffe seg de nødvendige privatrettslige rettigheter før anleggsarbeidet starter». De viser til at AEN ikke har skaffet seg dette før arbeidet startet.

I september 2021 ble grunneierne orientert med brev om at ledningen skulle rives. Deretter tok entreprenøren i bruk veiene som AEN ikke hadde ervervet rett til. Grunneierne ble ikke kontaktet, og det ble ikke gjort forsøk om å inngå avtaler med grunneierne.

Derfor ble AEN nektet å benytte enkelte veier av grunneiere i brev av 08.11.2021. Dette førte til at AEN benyttet helikopter istedenfor.

AWC skriver videre at AEN svarte med at de hadde nødvendige rettigheter med unntak av veier bygd etter skjønn i 1956. AWC skriver at skjønnet var et anleggsskadeskjønn og at det ble avhjemlet i 1931 og 1941. AWC skriver at AEN har erkjent at de manglet rettigheter til «nye» veier og enkelte riggplasser.

AWC tok kontakt med AENs advokat Jakobsen den 17.11.2021, hvor det ble invitert til et møte med grunneierne. Dette er gjentatt i brev av 25.01.2021. AWC har gjentatte ganger

forsøkt å ta kontakt med advokat Jakobsen per e-post og telefon. De har ikke fått respons på dette.

Mange av skogsveiene som AEN nå ønsker evigvarende rett til er dyre veier av veiklasse 3-5. Disse er bygget i fellesskap og eid av veilag. AEN har ikke forsøkt å kontakte veilagene og gjøre disse til parter. AEN har ved noen tilfeller kontaktet den enkelte grunneier som veien ligger på eiendommen til, og ved å inngå avtale der har de fremdeles ikke rett til å benytte veien uten å inngå avtale med veilaget.

AWC viser videre til at AEN argumenterer med NEM-forskriften. Derfor har AEN sendt ut standardavtaler til grunneierne. AWC mener dette bryter med norsk ekspropriasjonsrett. Grunneierne skal ha konkrete tap erstattet, jf. Grunnloven § 105. Det er svært forskjellige tap når det gjelder grunneiernes riggplasser. Enkelte riggplasser skal benyttes i den grad det er nødvendig for AEN, og her vil tilbudt erstatning være dekkende for tapet. Andre riggplasser blir benyttet av melkebønder som lagrer grovfor i form av hundrevis av rundballer. Her vil tapet være betydelig større enn i den første nevnte situasjonen. Dette gjelder også f.eks. arealer for skogbruk. Individuelle tap må innarbeides i erstatningstilbudet. AEN får ikke tak i disse problemstillingene uten å ta kontakt med grunneierne.

Derfor mener AWC det er lite treffende at AEN argumenterer med at dette bidrar til høyere nettleie. Grunnen til at AEN får økte kostnader her er at de har fremtrådt klossete og ignorert NVEs krav om at de skulle ha ordnet opp i det privatrettslige før arbeidet startet.

Grunneierne ser at vilkårene for ekspropriasjon er til stede. Det samme er vilkårene for forhåndstiltredelse. De ber derfor NVE sette vilkår for forhåndstiltredelse om at før tillatelse blir gitt, at AEN innleder reelle forhandlinger med grunneierne for å forsøke å løse saken på en skikkelig måte. Det vises også til oreigningslova § 12, 2. ledd.

Agder fylkeskommune i brev av 11.02.2022

Fylkeskommunen viser til at avkjørsler fra fylkesvei, tiltak nærmere fylkesvei enn 3 meter og arbeid innenfor sikkerhetssonen på fylkeskommunal grunn er søknadspliktig. Statens vegvesen skal varsles ved arbeid knyttet til fylkesvei.

Fylkeskommunen skriver at det er viktig å ivareta friluftsområder både sommer og vinter, i anleggsperioden. De skriver at det er viktig at stier og veier tilknyttet turnettet opprettholdes og settes i stand etter arbeid. De anbefaler å sette en sluttdato.

Videre skriver fylkeskommunen at det er viktig at fjernet vegetasjon ikke lagres i turveier i anleggsperioden. Videre er det viktig at det heller ikke lagres slik at vannløp ledes inn i turområder. Hvis ferdsel blir hindret er det viktig å se på muligheten for alternativ adkomst til turveier og at det gis informasjon om dette.

Fylkeskommunen skriver at Hommevann er populært for ørretfiske. Derfor burde det settes opp skilt som advarer om at det kan forekomme helikopterbruk i forbindelse med arbeidet. Dette gjelder også Mestad og Nodelandsheia. De skriver at hvis mulig, burde det vurderes om riggplasser og nyetablerte veier kan istandsettes og benyttes til parkering og

som del av turløypenettet. De anbefaler å ha dialog med Midt-Agder friluftsråd om tiltak som kan berøre turløypenettet.

Når det gjelder fiskeørnparet ved Holmevannet, må Statsforvalteren vurdere å tilråde begrensinger på trafikk i perioder der dette kan forstyrre hekking. De viser også til tillatelsen gitt fra Statsforvalteren om fysiske tiltak i vassdrag. De legger til grunn at det blir gjort endringer i MTA som følge av denne tillatelsen.

Ellers viser de til uttalelsen til opprinnelig MTA som ble godkjent 02.09.2021 for ivaretagelse av kulturminner.

Odd Rolf Roland i brev av 14.02.2022

Roland viser til at han i e-post av 26.10.2021 ba AEN om orientering av prosjektet hvor AEN gjennomgikk hvordan arbeidet skulle gjøres.

Han viser til at AEN skulle ha avklart alle privatrettslige forhold før arbeidet startet, men at de ikke hadde avklart dette med Roland. Derfor mener han at de har brutt konsesjonen de har fått.

Han viser til at arbeidere fra Nettpartner uten forvarsel kom og satte opp skilt om at det blir etablert anleggsområde på hans eiendom. Roland har forsøkt å få kontakt med ansvarlige i AEN, men ikke lykkes. Nettpartner ga deretter beskjed om at han kunne bli med på befaring, som han meldte seg på via SMS. Roland skriver at han ikke hørte noe mer fra Nettpartner. I tillegg la Nettpartner ut feil link i sin orientering, slik at Roland ikke fikk tilgang til relevante dokumenter.

Advokaten til Roland har invitert AEN på et dialogmøte, som AEN har avvist. Roland er med i gruppen som er representert av AWC. Det eneste de ønsker er å komme til enighet om kompensasjon for investeringene grunneierne har lagt ned i skogseiendommene. AEN har ikke kunne dokumentere at de har de nødvendige rettighetene til å ta i bruk veiene, da veiene er bygget lenge etter at ledningene ble bygget.

Dersom det blir gitt endringstillatelse, ber Roland NVE om å sette som vilkår at AEN holder et orienteringsmøte med grunneiere som ønsker dette.

I utgangspunktet hadde ikke grunneierne ønske om å stanse arbeidet, men de ønsket å gå i dialog for å få klarhet i gjennomføringen.

Videre henstiller han NVE om å ta AEN en runde i etikk og oppførsel. Det har vært flere tilfeller hvor de er arrogante mot grunneiere og innleide entreprenører. Han mener AEN har mistet anseelse i området på grunn av sin oppførsel.

Dersom AEN hadde vist vilje og forståelse for grunneierne, kunne dette vært løst på en god måte. I motsetning til å prøve å overkjøre grunneiere med advokater og avtaler som ikke holder vann.

AENs tilbakemelding til kommentarer til ekspropriasjonssøknad i brev av 17.02.2022

AEN skriver at de har kommet til enighet med seks nye grunneiere, og at disse ikke lenger er representert av AWC.

AEN presiserer at de søker om rett til å bruke adkomstveiene, inkludert nødvendig utvidelser og utbedringer av eksisterende veier. Eventuelle utvidelser og utbedringer av veier vil det blir gjort i samarbeid med grunneier. AEN presiserer også at de ikke har søkt om evigvarende rett til å bygge nye veier til adkomst til ledning «L2», som AWC påstår, kun bruksrett til eksisterende veier.

AEN skriver at de ønsker å inngå avtaler med veilag der dette er nødvendig.

AEN presiserer at også rettighetene til riggplasser de søker om er midlertidige. Disse riggplassene vil de erverve for å ha tilgjengelige lagerplasser i forbindelse med riving av ledning L1. Disse riggplassene vil disponeres sammen med grunneier, hvor deres behov og ønsker vil bli ivaretatt så langt som mulig. AEN presiserer at det kreves nye avtaler hvis AEN ønsker å ta i bruk riggplassene til noe annet.

Når det gjelder AWC og Rolands ønske om vilkår om at det foretas reelle forhandlinger med grunneiere, presiserer AEN at de løpende forsøker å inngå minnelige avtaler med rettighetshavere og grunneiere.

Videre viser AEN til at de har orientert grunneiere underveis, og sendt brev sendt til grunneiere 20.05.2019, 17.03.2020 og 22.09.2021. De ber om at saken prioriteres med et vedtak slik at arbeidet med å rive ledningen ikke blir forsinket.

AENs tilbakemelding til kommentarer til endring av MTA 18.02.2022

AEN skriver i e-post av 18.02.2022 at det kun er Agder fylkeskommunes kommentar som går inn på forholdene i endret MTA. Det er imidlertid ikke registrert noen kommentarer knyttet til bruken av nye kjørespor eller riggplasser.

Da det ikke er kommet inn kommentarer til bruken av nye veier, eller riggplasser, ønsker AEN at ekspropriasjon og MTA endring behandles separat for effektiv saksbehandling. AEN er avhengige av godkjenning av nye veier for å fortsette rivingen av ledningen som allerede er i gang. De er også avhengige av å kunne ta i bruk riggplasser for midlertidig lagring av materiell før det leveres til godkjent mottak.

AEN skriver at det er lite behov for terrengtransport. I stor grad vil det bli benyttet eksisterende kjørespor. De har ingen planer om å etablere nye kjørespor, men det vil være behov for noe oppgradering av kjørespor som sist ble benyttet i forbindelse med oppgradering av ledning L2 i 1984. På base/riggplass vil det være behov for mindre arbeider for å legge til rette for midlertidig lagring av materiell. Det vil enkelte steder bli lagt på ny grus på allerede etablerte riggplasser.

AEN skriver videre at der det er mulig å komme til med gravemaskin, vil denne bli benyttet til å grave rundt stolpen for å fjerne disse. Den vil så bli benyttet til å fylle igjen hullene og rydde opp, slik at arealet blir istandsatt til opprinnelig stand. 6-hjulinger vil også bli benyttet til å frakte personell, og traktor med tilhenger vil frakte ut stolper. Der stolpene er fundamentert på fjell, er det ikke nødvendig med gravemaskin for å fjerne stolpene. Da vil traktor bli benyttet.

Stolpene vil bli kuttet opp i passende lengder for å bli enten fraktet med traktor eller flydd ut med helikopter hvis traktor ikke kan komme frem. I hovedsak vil transport foregå på

veier merket på kart, men ved behov kan det også forekomme noe kjøring i ledningstraseen mellom mastepunkt, selv om dette ikke er vist i kartet.

Det er ikke planlagt nye avkjørsler eller utvidelse av eksisterende avkjørsler fra fylkesvei. Nettpartner har imidlertid tillatelse til arbeidsvarsling for arbeid langs fv. 455, fv. 4044 og fv. 478 i Kristiansand og Lindesnes kommuner der eksisterende ledning skal rives

AEN har utarbeidet egen rapport om friluftsliv, og et utdrag fra rapporten er tatt med i MTA-plane for rivingen som er godkjent 02.09.2021. Planen er en del av arbeidsinstruksen til entreprenør. Det står blant annet presisert i MTA-planen for riving at:

- *Der det skal foregå transport som krysser turstier skal transportleden merkes tydelig med markeringsbånd og det skal settes opp varselskilt i terrenget om at det foregår anleggsarbeid.*
- *Etter hogst i nærheten av eksisterende turstier og skiløyper skal alt hogstavfall og annet avfall ryddes bort samtidig med, eller umiddelbart etter at hogsten er foretatt.*
- *Eventuelle skader på eksisterende parkeringsplasser, turstier og løypetraseer skal utbedres etter anleggsarbeidet er ferdigstilt.*

Planen blir fulgt opp av miljøkontroller.

Videre skriver AEN at det ikke er aktuelt å opparbeide nye riggplasser som kan brukes til parkering, eller å lage nye veier til turløypenettet slik fylkeskommunen ønsker. NVE har i sin tillatelse skrevet at opparbeidede kjørespor og riggplasser skal i størst mulig grad tilbakeføres til opprinnelig stand etter arbeidet. Rivearbeidet og opprydding skal være ferdig innen 30. juni.

Arbeidet vil ikke berøre turområdet ved Aurebekk og Hommevann. Ledningen som rives starter ved Kulia og går rett nord. Derfor er det ikke behov for tiltak ved denne turstien. Rivearbeidet vil heller ikke berøre Mestad. Det er en flyforbudssone over Hommevann og ledningen som skal rives ligger 800 meter unna forbudssonen. I punkt 3.6.5 i opprinnelig MTA-plan for rivingen er dette nærmere omtalt.

Rivearbeidet vil berøre vestlige del av lysløypa på Nodelandsheia. Entreprenøren er her pålagt å ta hensyn til ferdsel i området, og legge til rette for normal ferdsel i området i den grad det er mulig. Det vil sannsynligvis bli benyttet helikopter for å ta ut stolpene, mens mannskapene vil benytte 6-hjuling til å ta seg inn i området.

Videre skriver AEN at kryssing av elver og bekker skal være på et absolutt minimum. Eventuell kryssing skal gjøres så skånsomt som mulig. Alle kjøretøy som krysser skal så langt det er praktisk mulig være fri for humus og partikler. Derfor skal rengjøring av kjøretøy vurderes. I tillegg skal de forholde seg til tillatelsen gitt av Statsforvalteren datert 09.12.2021.

AEN bekrefter at alle inngrep som kan direkte påvirke kulturminner eller kulturlandskap skal avklares mot kulturminneloven. De skriver videre at registrering av kulturminner ble gjort mellom 14.-18. juni 2021. Det ble utarbeidet en rapport, og resultatene er presentert i

digital kartløsning som entreprenør har tilgjengelig på mobil og PC. Rapport ble oversendt NVE 12.08.2021 (NVE ref.: 202004052-40).

3 NVEs vurdering av søknad om endret MTA

NVE legger til grunn at AEN benytter prinsippene i MTA-planen for riving av 110 kV ledningen Kulia-Bjelland, som NVE godkjente den 02.09.2021. Derfor vil NVE kun kommentere det som krever ytterligere presiseringer i dette kapittelet. NVE vurderer at AEN i sin tilbakemelding til Agder fylkeskommune har svar ut temaene fylkeskommunen har påpekt i sin uttalelse på en god måte, og NVE vurderer at det ikke er behov for å kommentere dette ytterligere.

3.1 Søknad om å ta i bruk nye veier og riggplasser

Agder Energi Nett skriver i sin søknad at alle nye veier de ønsker å ta i bruk er eksisterende veier. De omsøkte kjøresporene vil føre til mindre terrenginngrep enn å etablere terrengkjørespor i områder hvor det tidligere ikke har vært noe aktivitet. NVE konstaterer at enkelte av kjøresporene vil gå gjennom områder som i kartet er merket viktige naturtyper. NVE vil derfor sette vilkår om at det ikke skal forekomme terrengskader i områder med viktige naturtyper. Dersom det er behov for forebyggende tiltak for å redusere risikoen for terrengskader, skal dette gjennomføres.

NVE konstaterer at de søkte endringene medfører behov for noe rydding av skog. NVE legger til grunn at dette gjøres i tråd med prinsippene i kap. 6.4.3 i opprinnelig MTA-plan for riving av ledningen.

Når det gjelder riggplasser, skriver AEN at antallet er noe redusert fra opprinnelig godkjent MTA fra 02.09.2021, men at plasseringene er justert noe. AEN skriver videre at opprinnelig godkjente riggplasser var basert på kart og flybilder, uten at disse var befart eller tilpasset prosjektets planer. Entreprenøren har nå befart prosjektområdet, og befaringen viser at noen av de tidligere godkjente plassene enten var for små eller lokalisert steder som ikke stemte med AENs planer for rivingen.

NVE mener det er positivt at antall riggplasser er redusert. Vi understreker viktigheten at kjøresport og riggplasser er midlertidige terrenginngrep og at disse skal istandsettes til det opprinnelige etter bruk. Vi viser til den godkjente MTA-planen for riving av 02.09.2021, kapittel 6.3.2 *Transport og terrenginngrep*, og legger denne beskrivelsen til grunn for vår godkjenning.

3.2 Søknad om fundamenter

AEN søker om tillatelse til å kutte master 20 cm under bakkenivå på utmark, og 50 cm under bakkenivå i dyrka mark. NVE konstaterer at det er vanlig forvaltningspraksis ved riving av kraftledninger. En forutsetning er at det foreligger avtale med grunneier der hvor dette gjøres.

Der hvor mastene er fundamentert direkte på fjell, skal alle synlige deler fjernes i sin helhet. Fjellbolter skal kappes jevnt med fjelloverflaten. For master med betongfundamenter, hvor mastene kappes henholdsvis 20 cm/50 cm under bakkenivå,

skal arealene istandsettes etter rivningsarbeidet er gjennomført. Det er viktig at AEN legger til rette for at naturlig revegetering av områdene.

NVE viser for øvrig til riveplanens omtale av håndtering av avfall i kapittel 6.5.

3.3 Naturmangfoldloven

NVE konstaterer at de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 er vurdert i konsesjonsbehandlingen av tiltaket, og i vedtak av 02.09.2021 «*Godkjenning av MTA for riving av Kulia-Bjelland*». Tiltaket berører ikke naturmangfold utover dette. Det er derfor ikke gjort nye vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II i dette vedtaket.

4 NVEs vurdering av søknad om ekspropriasjon

Ekspropriasjon innebærer at en grunneier/rettighetshaver må gi fra seg eiendomsrettigheter eller andre rettigheter uten å godta dette frivillig, mot at det i en etterfølgende skjønns sak fastsettes erstatning. Dette vil kunne skje dersom grunneier/rettighetshaver og søker ikke lykkes i å forhandle seg fram til minnelige avtaler. NVE forutsetter at AEN forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere jf. ekspropriasjonsloven § 12.

4.1 Hjemmel

AEN har i medhold av lov om oreigning av fast eiendom av 23. oktober 1959 (ekspropriasjonsloven) § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av rettigheter i Kristiansand, Lindesnes og Vennesla kommuner i Agder fylke.

Ekspropriasjonsloven § 2 nr.19 gir hjemmel til å ekspropriere «*så langt det trengst til eller for (...) varmekraftverk, vindkraftverk, kraftlinjer, transformatorstasjonar og andre elektriske anlegg.*»

Bestemmelsen gir NVE hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter for å bygge og drive de omsøkte anleggene. Omtrent 135 grunneiere blir berørt av de omsøkte tiltakene.

4.2 Omfang av ekspropriasjon

Agder Energi Nett AS søker om ekspropriasjon for

- Stedsevarig rett til bruk og opparbeidelse av veiene som er inntegnet i kart i vedlegg 1.
- Stedsevarig rett til utvidelse av eksisterende veier som er inntegnet i kart i vedlegg 1.
- Tidsbegrensede rettigheter for base/riggområder som er nødvendig for riving av ledning L1 som er inntegnet i kart i vedlegg 1.

Rettighetene de søker om gjelder for adkomst i forbindelse med drift, vedlikehold, ombygging, fornyelse, sanering, riving og andre nødvendige arbeider knyttet til ledning L1 og L2.

Rettighetene som må erverves for å rive ledning L1 er de samme som trengs for å drifte og vedlikeholde L2.

AEN søker videre om rett til å utbedre/oppgradere veiene, herunder foreta mindre utvidelser av veienes bredde

4.3 Interesseavveining

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter ekspropriasjonsloven § 2 annet ledd: «Vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade.» Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

AEN har søkt om ekspropriasjon. Det vil være løsningene som tiltakene innebærer, som til sammen skal vurderes ved den interesseavveining som skal gjøres for å ta stilling til ekspropriasjon. Det vil videre være den løsning det er gitt konsesjon for som danner utgangspunktet for interesseavveiningen.

Vurdering av om inngrepet er til mer gagn enn til skade

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse i

- forsyningssikkerhet (drift og vedlikehold av L2),
- sikkerhet for tredjeperson i forbindelse med fare for ising og master som havarerer,
- krav om å imøtekomme krav om riving av ledning L1

avveies mot hensynet til de grunneiere eller rettighetshavere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand.

Enkelt personer blir i varierende grad direkte berørt av at AEN får tillatelse til bruksrett til veier og midlertidig rigg- og baseplasser. NVE legger vekt på at AEN vil få rett til å bruke eksisterende veier, slik at det ikke er nødvendig å anlegge helt nye veier i terrenget. NVE legger også vekt på at rettighetene som erverves i forbindelse med base/riggområdene er tidsbegrensede.

NVE mener at fordelene ved at AEN får revet L1 på en måte med minst mulig nye inngrep og en forsvarlig måte, samt at de har tilgang til dagens ledning L2 for å kunne gjennomføre nødvendig vedlikehold eller rette feil på denne veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver.

NVE finner derfor etter en samlet vurdering at de samfunnsmessige fordeler utvilsomt er større enn skader og ulemper som påføres andre.

4.4 NVEs samtykke til ekspropriasjon

Det foreligger grunnlag etter ekspropriasjonsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19, til å gi samtykke til ekspropriasjon for deler av rettighetene AEN har søkt om. NVE viser til vedtak om samtykke til ekspropriasjon, ref. NVE 202004052-65.

NVE gir AEN tidsubegrenset rett til ekspropriasjon til å benytte og opparbeide eksisterende veier for adkomst til riving av ledning L1, og drift og vedlikehold av ledning L2. Videre gir NVE samtykke til midlertidig rett til rigg- og baseplass for riving av ledning L1.

NVE avslår delen av ekspropriasjonssøknaden som går på utvidelse av eksisterende veier, ettersom AEN verken har konkretisert hvor det er aktuelt å utvide veiene eller hvor mye. NVE legger til grunn at en utvidelse av eksisterende veier vil beslaglegge ny grunn. Siden AEN ikke har konkretisert hvor det er aktuelt å utvide veiene, har det ikke vært mulig for grunneierne i området å ta stilling til om utvidelse vil skje på deres eiendom eller ikke. Det har heller ikke vært mulig for NVE å gjøre en konkret interesseavveining, ettersom vi ikke vet hvor stort omfanget av utvidelsen vil være. NVE kan derfor ikke på dette grunnlaget konkludere om ekspropriasjon for utvidelse utvilsomt vil være mer til gagn enn skade, jf. orl. § 2 annet ledd.

NVE gjør samtidig oppmerksom på at ekspropriasjonstillatelsen faller bort dersom begjæring av skjønn ikke er framsatt innen ett år etter endelig vedtak er fattet, jf. ekspropriasjonsloven § 16.

NVE forutsetter at AEN forsøker å komme fram til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere. Dersom dette ikke er mulig, skal den enkelte grunneier kompenseres gjennom skjønn.

4.5 Forhåndstiltredelse

Forhåndstiltredelse innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt/erstatning er fastsatt.

Normalt forutsetter samtykke til forhåndstiltredelse at skjønn er begjært. AEN har varslet at de kommer til å sende inn en søknad om forhåndstiltredelse etter kort tid dersom de får en ekspropriasjonstillatelse.

NVE legger som nevnt til grunn at AEN fortsetter å forsøke å komme til minnelige avtaler med grunneierne og rettighetshavere. Vi merker oss samtidig at det under høringsrunden har blitt bedt om at NVE stiller vilkår for forhåndstiltredelsen at AEN innleder reelle forhandlinger med grunneierne, og at AEN holder et orienteringsmøte med de grunneierne som ønsker dette. Siden NVE ennå ikke har mottatt søknad om forhåndstiltredelse, kan vi ikke stille vilkår om dette på dette tidspunktet. Vi oppfordrer AEN om at disse tiltakene gjennomføres før søknad om forhåndstiltredelse sendes inn, og at det legges ved dokumentasjon på dette i søknaden.

Vedlegg A - Oversikt over lovverk og behandlingsprosess

A.1 Energiloven

For å bygge, eie og drive elektriske anlegg kreves det konsesjon etter energiloven § 3-1. NVE er delegert myndighet til å treffe vedtak om å bygge og drive elektriske anlegg, herunder kraftledninger og transformatorstasjoner.

A.2 Ekspropriasjonsloven

Tiltakshaver har også søkt om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse etter ekspropriasjonsloven. I utgangspunktet skal tiltakshaver forsøke å inngå minnelige avtaler med grunneiere og rettighetshavere for å sikre seg nødvendige rettigheter til bygging, drift og vedlikehold av de elektriske anleggene. For det tilfelle det ikke er mulig å inngå minnelige avtaler med alle grunneiere og rettighetshavere, vil det være nødvendig med ekspropriasjonstillatelse for å kunne gjennomføre tiltaket. Etter ekspropriasjonsloven § 2 nr. 19 er *kraftliner, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg* mulige ekspropriasjonsformål. I tillegg til ekspropriasjon er det vanlig å søke om forhåndstiltredelse etter ekspropriasjonsloven § 25, som innebærer en tillatelse til å iverksette ekspropriasjonsinngrep før det foreligger rettskraftig skjønn. Det er NVE som er ansvarlig for behandlingen etter ekspropriasjonsloven.